

verrees niet weer, zomin als de oude Beurs en de oude Schouwburg. Blaak, Delftsevaart en Schie werden volgesmeten met het puin van de gelukkig verwoeste oude stad. Maar het nieuwe Stadhuis was aan de verwoesting ontsnapt. Door een gelukkig of ongelukkig toeval? Met opzet van de verwoester? Hoe dan ook: het stond er en het staat er nog en geeft nu de stokoude waarnemer stof voor enige, half-historische, liever cultuur-historische beschouwingen.

Beschouwingen – ik stel dit nog eens uitdrukkelijk voorop – van sterk subjectieve aard. Elke beschouwing van wat wij geschiedenis noemen, draagt dit karakter. Allen, die zich met enige competentie met de theorie der geschiedenis hebben beziggehouden, zijn het daarover, mag ik zeggen, wel eens. Ik zou u kunnen verwijzen naar wat daarover m.i. als het allerbeste is opgemerkt, bijv. naar een prachtig artikel van de toenmalige hoogleraar Medicus in de verzamelbundel *Philosophy and History*, in 1936 verschenen ter ere van de wijsgeer Cassirer. Of naar de lumineuze beschouwingen van Robert Aron. Maar dit zou, met het oog op de tijd, wel te ver van ons onderwerp afvoeren.

Toch moet ik, bij voorbaat, uw verontschuldiging wel vragen voor het misschien te sterk, te eenzijdig subjectieve karakter van deze korte opmerkingen. Ik kan niet meer spreken als vertegenwoordiger van een zeker groeps-subjectivisme, zoals ik nog in het voorwoord van het eerste deel van *Het Socialisme aan de vooravond*, in 1933 dus, vooropstelde. Ik ben nu een stokoude man geworden, die, mag ik wel zeggen, lijdt aan of door deze tijd en misschien ook door de ramp, die twintig jaar geleden mijn oude vaderstad trof.

Bovendien is het zeker de laatste maal, dat ik de eer en het genoegen heb in de kring van De Maze iets ten beste te geven. Dus roep ik in dubbele zin clementie in voor mijn subjectiviteit.

Eerst een kort relaas van de feiten.

U moet niet verwachten dat ik u iets nieuws, nieuw licht of scherper licht over de overbekende feiten zal brengen. Ik heb me niet in een archivalisch onderzoek begeven – het zou me trouwens thans lichamelijk niet meer goed mogelijk zijn geweest – en het is, sinds mijn verre studentenjaren in Amsterdam nooit mijn fort